

Een waardevol leerlandschap

drs. M. Schuurmans

Groep 3 gaat op bezoek in het zorgcentrum

De aanleiding

De kinderen van groep 3 zijn hard aan het werk. Ze leren lezen. Vandaag lezen ze het verhaal over een aardige oude buurman die verhuist naar een zorgcentrum.

Juf Carolien vraagt de kinderen wie zo'n zorgcentrum kent. Wie is daar wel eens geweest - wie heeft een opa of oma die woont in een zorgcentrum? Er komen een paar verhalen los, niet over opa's en oma's maar over overgrootouders!

Samen met de kinderen constateert Carolien dat 'we er wel iets van weten, maar dat we ook nog veel vragen hebben. Zouden we niet eens kunnen gaan kijken in een echt zorgcentrum voor ouderen.?'

Daar is veel interesse voor bij de kinderen en Carolien regelt een bezoek. Ze neemt contact op met de directeur van het locale centrum, die zeer positief reageert.

Samen maken ze een plannetje voor het bezoek. De kinderen zullen tijdens het gezamenlijk koffiedrinken worden ontvangen in de koffiekamer, waar ze hun vragen mogen stellen aan de ouderen. Daarna zullen ze in groepjes door enkele bewoners worden rondgeleid. Als tegenprestatie gaan de kinderen zonnenbloemen planten in de tuin van het centrum.

Op bezoek

Aldus gebeurt, de kinderen gaan lopend (20 minuten/ in de tijd van de gymles) naar Zorgcentrum de Cameren.

In de koffiekamer zitten ze tussen de bewoners. De directeur stelt hen voor en juf Carolien vertelt over de aanleiding voor dit bezoek, namelijk het verhaal in het leesboek. Een paar kinderen lezen een stukje voor uit het betreffende leesboek. 'Dan hoort u ook meteen hoe goed we al kunnen lezen' zegt Carolien.

Daarna mogen de kinderen hun vragen stellen. Ze hebben deze van te voren op school goed voorbereid en met elkaar besproken wat de belangrijkste vragen zijn. Die zullen ze nu stellen en er is ook afgesproken wie dat zullen doen.

Belangrijke vragen volgens de kinderen zijn bv "wat doet u de hele dag; wat eet u hier, is het lekker; wat vindt u het leukste hier" etc.

Om alles voor iedereen goed verstaanbaar te laten zijn, wordt een echte microfoon gebruikt.

Daarna gaan de kinderen in kleine groepjes het gebouw rond. De directeur heeft van te voren enkele ouderen gevraagd voor deze rondleidingen.

Ze zien een (woon)kamer, de grote keuken, de kapel, de badkamer met een lift waarmee de bewoners in het bad getild worden en heel veel rollators. Veel indruk maakt ook het alarmknopje dat in iedere kamer aanwezig is. De kinderen kunnen zich het belang ervan goed voorstellen.

Terug op school wordt m.b.v. een woordveld besproken wat er zoal gezien en gedaan is.

Vervolgens schrijven de kinderen verslagen (waarvan de tekst samen met de leerkracht gereviseerd wordt)

Alle teksten samen vormen een mooi boekje dat als dank naar het zorgcentrum wordt gestuurd.

Een leerlandschap

De hier beschreven onderwijsactiviteiten hebben alle kenmerken van wat een onderwijsleerlandschap genoemd kan worden. Daaronder verstaan we een krachtige leeromgeving die de leerlingen uitdaagt tot ondernemendheid en tot optimale inzet van hun kwaliteiten en talenten. De term leerlandschap is gekozen om aan te geven dat alle omgevingsfactoren samen een (leer)omgeving vormen die de leerervaringen van de kinderen doen ontstaan.

Wat de kinderen in het centrum dat zij bezochten 'met eigen ogen' hebben ervaren, daar kan geen leesboek tegenop. Anderzijds wordt door dit 'indrukwekkende' bezoek het lezen (en schrijven) over deze ervaring van meer betekenis voor de leerlingen. Het maakt hun onderwijs levensecht en betekenisvol.

Leerlandschappen zoals hier bedoeld, zijn als een berggebied waar klimmers door heen trekken op weg naar een berghut. Ze kennen de kaart (*de leerkracht kent haar leerlingen en de werkomstandigheden*); de berghut is het uitdagende doel dat ze binnen een bepaalde tijd willen bereiken (*het op bezoek gaan*) en de weg er naar toe is uitgestippeld (*de leerkracht maakt een plannetje met verschillende leeractiviteiten*) En net als bij bergbeklimmers die de route uitstippelen weet niemand hoe het precies zal verlopen; gaandeweg moeten beslissingen genomen worden: gaan we links of rechts om deze rots, gaan we door de beek of lopen we om (*welke vragen zullen we stellen, wie doet wat, hoe komen we er ed?*)

Iedereen die zich realiseert dat kinderen niet alleen in school leren maar ook daarbuiten, zal een veelheid aan leerlandschappen ontdekken. Sommige leerlandschappen zijn 'van nature' aanwezig: binnen het gezin,

de straat, het park de sportvereniging, de kerk of een museum. Kinderen doen allerlei ervaringen op en leren er 'van alles'. Binnen het onderwijs kunnen we dergelijke leerlandschappen doelbewust benutten. Het zorgcentrum is een plek waar kinderen die er komen, bv op bezoek bij familie, ervaringen op doen. Maar door het bezoek samen met de kinderen vorm te geven binnen het onderwijs, wordt het een waardevol leerlandschap waarin veel te beleven is en veel geleerd wordt.

Meer dan zomaar een uitstapje

Voor de kinderen van de groep van juf Carolien zit de betekenis van een leerlandschap in het feit dat het bezoek echt is. Het heeft een geweldig uitdagende werking 'we gaan het echt doen, dus we moeten het goed doen'. Voor zowel kinderen als leerkracht wordt een dergelijk bezoek dan als een hoogtepunt in het onderwijs. Het trekt de kwaliteit van werken omhoog. Bovendien heeft het bezoek aan een zorgcentrum een heel speciale dimensie doordat het hier een ontmoeting betreft tussen (jonge)kinderen en (hoog)bejaarden. Tot verbazing van Carolien, kenden de meeste kinderen uit haar groep het zorgcentrum niet. Slechts één kind had daar een oma wonen, van de andere kinderen waren de grootouders veel jonger of woonden elders in het land. Het bleek dat deze kinderen eigenlijk zelden in contact komen met (hoog)bejaarden. Ze raakten na het bezoek dan ook niet uitgepraat over alle rollators die ze gezien hadden. Het besef dat mensen als ze heel oud zijn, zoveel 'steun' en zorg nodig hebben, maakte grote indruk.

Achteraf zegt Carolien dat ze wil vervolgen met het uitnodigen van een oudere in de klas. Zo'n oudere gast in de klas, bv n.a.v. 'de school vroeger' maakt een geweldige indruk op de kinderen – maar heeft ook een bijzondere betekenis voor de oudere. Dat heeft ze ervaren toen een aantal jaren geleden haar eigen opa op bezoek was; hij vertelt er nu nog over!

Contact met ouderen als aspect van het schoolprofiel

Van een incidenteel contact naar een relatie

In het hiervoor beschreven voorbeeld, ging de leerkracht zelf op zoek naar contacten met ouderen, in dit geval een zorgcentrum in de eigen plaats. De Paulusschool in Heiloo wil echter meer dan een incidenteel bezoek aan ouderen; zij profileert zich als een school die haar leerlandschappen binnen en buiten de school heeft. Buiten de school valt immers heel veel te leren: aan de bedrijvigheid (de winkels, de brandweer, de agrarische bedrijven, de gemeenteopslag ed), aan de inrichting van de omgeving (het park, de waterpartijen, het verkeer, de oude en nieuwe wijken ed) en in contact met mensen uit de omgeving (mensen met speciale beroepen zoals de apotheker, bibliothecaris, maar mn de senioren en de bejaarden). Om dit laatste mogelijk te maken is samenwerking gezocht met de Stichting Ouderenwerk van de gemeente. In overleg wordt nu gezocht naar mogelijkheden voor een geregeld contact. Gedacht wordt o.a. een klassen-grootouder die als contactpersoon tussen de leerkracht en overige ouderen kan optreden. Zij (of hij) vormt dan een vast aanspreekpunt voor een bepaalde klas en beschikt over een lijst van ouderen die voor bepaalde activiteiten kunnen worden ingezet. Bijvoorbeeld voor het begeleiden van een spelletjes middag in de onderbouw of voor schaaklessen aan de middenbouw of handwerken in de bovenbouw. Maar ook wanneer de leerlingen wel eens iets meer zouden willen weten over...bv hoe vroeger op straat gespeeld werd, kan via de klassengrootouder gezocht worden naar een oudere die daarover kan en wil vertellen. Vanuit het Ouderenwerk worden de klassengrootouders geworven en voorbereid op hun 'taak'. Dit vraagt om enige tijd en om de school ondertussen van dienst te zijn, zijn een aantal activiteiten georganiseerd voor de leerlingen en hun eigen opa's of oma's. De leerkracht kiest uit de aangeboden mogelijkheden en ontvangt dan uitnodigingsbrieven die de kinderen doorgeven aan hun eigen grootouders. Kinderen en ouderen ontmoeten elkaar vervolgens in het Trefpunt. Zo heeft een kleutergroep een middag bordspelletjes gespeeld, groep 3 mocht line-dance doen; groep 4 ging badminton spelen en groep 8 heeft gebiljart. Het zijn aanloopjes naar meer vaste activiteiten. 'Voor ons', zegt juf Marion 'is het prettig om op deze manier te wennen aan dergelijke activiteiten; om goed na te gaan wat goed gaat en wat minder, voordat we een meer definitieve samenwerking gestalte geven. En voor het Ouderenwerk is het een mogelijkheid om via de grootouders van de leerlingen in contact te komen met 'nieuwe' ouderen. Wellicht zitten daar ook klassengrootouders onder, hoewel we wel hebben afgesproken dat niemand klassengrootouder wordt van een klas waarin een eigen kleinkind zit'.

Waarom zou je dit doen?

Marion die in haar school als coördinator optreedt voor de intergenerationele contacten vertelt daar het volgende over.

Het belangrijkste argument is dat we van elkaar leren. De kinderen van de ouderen, de ouderen van de kinderen. Voor onze leerlingen vind ik het heel belangrijk dat ze respect leren hebben voor ouderen. Ze lopen dan misschien wel niet meer zo snel, maar andere dingen zoals biljarten of handwerken kunnen ze heel er goed. Ze praten misschien niet met woorden als 'cool' en 'gaaf' maar hebben wel heel wat te vertellen. Het is voor de ontwikkeling van kinderen goed als ze met heel verschillende mensen omgaan; ze moeten dan ook hun gedrag en zelfs hun manier van praten leren aanpassen. We leren ze nu met 'u' te spreken; de meeste kleuters doen dat nooit. Bovendien leren ze om zich beleefd en rustig te gedragen. Toen groep 8 het Treftpunt in kwam, waren ze zelfs zo rustig en timide, alsof ze een moratorium in kwamen. Dat hoeft natuurlijk ook niet. Later op de middag ging dat vanzelf beter. Ze vonden het er geweldig en sommige kinderen vroegen of ze ook buiten school om zouden mogen terug komen.

Bij het spelen van de bordspelen is de sfeer heel belangrijk. Kinderen moeten leren omgaan met winnen en verliezen. Daarvoor is het bij jonge kinderen nodig dat een volwassene meespeelt. Wij hebben als leerkracht zelden gelegenheid voor. Het is toch heerlijk als de hele klas dan dankzij de ouderen kan spelen. En omgekeerd hoop ik dat het respect van de ouderen voor kinderen ook wat toeneemt.

En voegt Marion daaraan toe; ik moet eerlijk zeggen dat toen ik van mijn zwangerschapsverlof terug kwam op school en hoorde dat ik als taak de coördinatie van de intergenerationele contacten erbij kreeg, ik niet erg enthousiast was. Maar nu het, dankzij de inzet van het Ouderenwerk begint te lopen, zie ik de waarde van deze contacten en ik zie hoe de kinderen ervan genieten. We hebben de intergenerationele contacten tot aspect van ons schoolprofiel gemaakt en willen ze graag verder uitbreiden.

Intergenerationele contacten als waardevolle onderwijs activiteiten

Een pedagogisch motief

Vanuit het onderwijs gezien zijn er belangrijke pedagogische argumenten om kinderen in contact te brengen met mensen van buiten de school, met name ook oudere mensen.

Op de eerste plaats is het voor de ontwikkeling van jonge mensen van belang dat zij met heel verschillende mensen in contact komen. Niet alleen ouders, leerkrachten en de leidster van de naschoolse opvang. Maar ook met mensen die a.h.w. uit een andere (de echte?) wereld komen. Deze mensen bezitten veelal andere deskundigheden: ze kunnen dingen maken die de eigen leerkracht niet kan; ze weten over dingen te vertellen uit ervaringen die in de klas niet aanwezig zijn. Dit geldt voor een apotheker die over haar werk vertelt net zo zeer als voor een slotenmaker die laat zien hoe hij oude sloten uit elkaar haalt er repareert. Dergelijke mensen komen van buiten de school, worden door kinderen en hun leerkracht uitgenodigd om in de klas te komen omdat de kinderen graag meer willen weten over.....

Voor ieder leerlandschap in school geldt dat het door deze mensen van buiten de school, op een bijzondere wijze verrijkt wordt. (*De gast in de klas. Schuurmans, M.*)

Wanneer oudere mensen worden uitgenodigd in school, heeft dit iets extra's. Zij vertegenwoordigen een deel van het leven dat we "vroeger" noemen. Zij hebben kinderen heel veel te bieden, immers alles in het heden is gebaseerd op iets uit het verleden.

Maar er is meer. Juist oudere mensen zijn los van het jachtige, doelgerichte leven dat jongere mensen eigen is en dat ook in de scholen goed voelbaar is. Ouderen hebben de tijd - ook voor de kinderen waarmee ze in gesprek zijn. In de aanwezigheid van ouderen ontstaat als van zelf meer rust en er kan sprake zijn van het echte ontmoeten. Ook dat is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen.

In toenemende mate verkeren kinderen in groepen leeftijdsgenoten. Hun gedrag en cultuur is die van de groep. Wanneer die cultuur tot norm verheven wordt, is alles wat anders is, wat van buiten de groep komt, raar en oninteressant. Maar wanneer ouderen in de school komen, moeten kinderen rekening houden met ouderen; nog meer dan met ander mensen die te gast zijn in hun klas. Wie met een oudere door de gang loopt moet wellicht zijn tempo aanpassen; bij het spreken moeten kinderen er op letten dat ze extra duidelijk spreken. Of hun taalgebruik meer dan anders aanpassen. Dat vraagt om inleving en respect voor de ander. Dat lukt beter wanneer de kinderen ervaren dat 'dat meneer de Bruin wel langzaam loopt, maar wel heel goed kan schaken' of 'dat mevrouw Bosma niet zo goed hoort maar ons wel heel goed helpt bij het weven van de vloerkleedjes'.

Maar ook bij ouderen die nog vitaal zijn en bij wijze van spreke op de fiets naar de school toe komen, ervaren kinderen iets van het leven buiten hun eigen jeugdwereld.

En wanneer de school een meer vaste relatie heeft met een aantal ouderen die regelmatig in de school komen, kan er een hechte band ontstaan tussen de ouderen en de kinderen.

Betrokkenheid van de kinderen bij de voorbereiding.

Niets is zo vervelend als op stap te gaan met leerlingen die maar matig geïnteresseerd zijn. Dat willen we dus hoe dan ook voorkomen wanneer we naar bv een instelling voor ouderen gaan. En dat kan, wanneer we goed in de gaten houden dat de betekenis van de activiteit voor de leerlingen, afhangt van de mogelijkheid die zij krijgen om mede vorm te geven aan die activiteit. Dat maakt hen betrokken en medeverantwoordelijk waardoor ze beter 'hun best' doen om van de geplande activiteit een succes te maken. Ze gaan dan niet naar bijvoorbeeld naar een zorgcentrum 'omdat de juf dat bedacht en geregeld heeft', maar 'omdat wij graag van alles willen weten over...'. Om de leerlingen uit te dagen goed mee te doen in de voorbereiding en tijdens de activiteit is het gebruik van een planningsmodel volgens de verhaallijn een uitstekend hulpmiddel voor de leerkracht.

Het idee is dat de totale activiteit bestaat uit een voorbereiding, het bezoek (of het ontvangen) en een afronding. In iedere fase probeert de leerkracht de leerlingen te betrekken bij de activiteit door vragen te stellen in de sfeer van: wat doen we, hoe doen we dat met wie doen we dat, wanneer, waarmee ed. De leerkracht daagt de leerling uit oplossingen te bedenken (in een of meer kleine groepjes, later wordt dit klassikaal besproken) en hen waar mogelijk ook mede-uitvoerder van de plannen te laten zijn. In schema [2] beschrijven we een opzet voor een bezoek. In feite kan deze opzet voor een bezoek aan ieder willekeurig bedrijf of instelling gebruikt worden. Belangrijk is te beseffen dat er altijd een aansprekend motief nodig is voor een dergelijk bezoek. In het hiervoor beschreven bezoek van een groep drie aan het zorgcentrum, kwam de aanleiding voort uit een verhaal in het leesboek van de kinderen. In een groep acht werd op deze manier het biljarten met ouderen voorbereid. Het zal duidelijk dat het aandeel van de oudere kinderen groter kan zijn dan dat van de jongere. Per fase bepaalt de leerkracht wat zij zelf doet en wat de leerlingen doen. De leerkracht doet in ieder geval die dingen waartoe de kinderen nog toe in staat zijn. In een klas met heel jonge kinderen zal de leerkracht zelf de afspraak willen maken, belangrijk is dat zij ook daarbij de leerlingen betreft. *"Wat zal ik dan vragen; wat moeten we nog meer weten; wat moeten zij (de instelling) over ons weten"*. En al pratend met de leerlingen maakt de kinderen aantekeningen. *"Ik zal het even opschrijven, zodat ik het niet vergeet"* De leerkracht geeft het voorbeeldgedrag. Bij ouderen kinderen zal juist het door hen zelf laten maken van dergelijke notities en het zelf maken van de afspraak een leerdoel van de leerkracht zijn. Zij zal het samen met de leerlingen voorbereiden maar de leerlingen zullen zelf een en ander uitvoeren. Op deze manier kan de deelname door de kinderen in iedere leeftijdsfase optimaal.

Met dit schema kan de leerkracht de activiteit eerst zelf plannen. De belangrijkste vraag daarbij is "waar besteed ik wel aandacht aan en waar aan niet". Een voorbeeld: in fase twee wordt de reis voorbereid. Wanneer het te bezoeken gebouw dichtbij school ligt en de kinderen er lopend of fietsend gemakkelijk kunnen komen, kan het voldoende zijn om twee kinderen te vragen een voorstel te doen voor de veiligste route. Meer tijd hoeft daar dan niet aan besteed te worden. Maar wanneer het gebouw verder weg ligt, vraagt dit misschien meer voorbereiding en een creatieve leerkracht zal deze voorbereiding verbinden aan het werken met plattegronden dat 'vanuit de kerndoelen toch dient te gebeuren'. Niet alleen het op bezoek gaan, ook het ontvangen van gasten kan op deze manier voorbereid worden samen met de kinderen.

Op zoek naar meer mogelijkheden

In ons eerdere werk vanuit De Educatieve Stad ontwierpen we een uitgebreide reeks leerlandschappen (in: Schoolprofilering; de bedoeling moet blijken uit wat we doen. Schuurmans M. en P. Conijn) die ieder voor zich kunnen leiden tot hoogtepunten in het onderwijs. Daaraan voegden wij nu de mogelijkheden voor zinvolle contacten tussen oud en jong. Bij dergelijke contacten is er sprake van een soort dienstbaarheid van de ene groep aan de andere. Met andere woorden: soms leveren de kinderen een service aan de ouderen en soms zijn de ouderen dienstbaar aan de kinderen. Natuurlijk zal er in beide type situaties niet alleen sprake zijn van voldoening en plezier bij degenen die 'de service' ontvangen maar ook bij degenen die de service verlenen. Ouderen vinden het vaak leuk om te mogen vertellen over vroeger of om kinderen iets te leren; omgekeerd zullen kinderen trots zijn als zij mogen optreden voor ouderen. In die zin is er dus sprake van dienstverlening, maar wel met een zekere mate van wederkerigheid. Daarnaast zijn er ook

leerlandschappen mogelijk waarin ouderen en kinderen a.h.w. samen opwerken en waardoor er sprake is van een wederzijdse samenwerking.

Hierna bespreken we eerst deze drie type van samenwerken, waarbij bovendien een onderscheid wordt gemaakt tussen incidentele contacten en meer structurele contacten. Tevens wordt kort aangegeven wat de mogelijke voordelen en nadelen kunnen zijn. Daarna worden in schema [1] deze mogelijkheden verbonden aan een reeks van leerlandschappen die kunnen leiden tot onderwijshoogtepunten voor de leerlingen en hun leerkracht.

A Service van ouderen aan kinderen

A1 Ouderen als ervaringsdeskundigen te gast in de klas

Bij heel veel thema's kunnen ouderen vanuit hun ervaring vertellen over het leven toen zij jong waren. Dit kan op tal van terreinen.

Vragen (opgeroepen door het thema) kunnen de aanleiding vormen.

Bijvoorbeeld bij het thema 'Onze supermarkt': hebben winkels er altijd zo uitgezien?

Bij het thema 'Ons medisch centrum': Hoe deden mensen dat toen er nog geen auto's (en dus ook geen ziekenauto's) waren? Hoe ging het er toen in het ziekenhuis aan toe?

Het hoogtepunt voor de kinderen wordt dan het samen uitnodigen en het voorbereiden van een gastvrij onthaal, het interview en het bedanken van *hun eigen gast*.

Meneer Ranzijn is te gast geweest in groep 6. Hij is door de kinderen uitgenodigd omdat de juf wist te vertellen dat hij heel veel weet over 'vroeger'. De kinderen willen graag weten hoe Heiloo er vroeger uitzag. Ze hebben oude ansichtkaarten verzameld van Heiloo, toen Ypenstein nog niet bestond en het Loo niet. Ze willen graag weten welke delen van Heiloo oud zijn en hoe de mensen daar toen werkten en leefden. Meneer Ranzijn vertelde over de smid aan de Holleweg, over straten die nog zandpaden waren en over te betekenis van 'het putje'. Nu willen de kinderen met al deze gegevens een historische route door Heiloo maken.

Voordeel	Nadeel
De leerlingen ontwikkelen een gevoel voor veranderingen in de tijd en horen de verhalen uit de mond van 'iemand die het meegemaakt heeft'. Bij het ontvangen van hun gast moeten ze nadrukkelijk rekening houden met de fysiek ouderdom van hun gast. (welke stoel zetten we klaar; extra duidelijk spreken; etc)	Een willekeurig thema kan op deze manier een historische dimensie krijgen. Wanneer die niet verder uitgewerkt wordt, worden de ouderen uitsluitend aangesproken op het feit dat zij 'oud' zijn. Dit kan tot gevolg hebben dat de ouderen gezien worden als 'rare' mensen uit een andere ('rare') tijd. (vroeger sloeg de meester met een stokje op je handen; vroeger dachten de mensen zich niet)

A2 Ouderen als gastdocenten

Ouderen beheersen vaak vaardigheden die 'verloren dreigen te gaan'. Zij kunnen helpen bij de culturele overdracht van dergelijke vaardigheden. In tegenstelling tot wat onder A staat 'vertelt' de oudere niet alleen, maar gaat daadwerkelijk met (een groepje) kinderen aan het werk.

bijvoorbeeld: het samen maken van jam; of het bakken van een brood; oudere vrouwen kunnen vaak prachtig handwerken, weven, breien ed., iets daarvan kunnen zij aan kinderen leren.

Oudere mannen kunnen vaak goed met hout of metaal om gaan. Kinderen kunnen dit van hen leren.

De weverij

De oude Mevr. de Vries leert de kinderen weven van oude lapjes. Met haar hulp maken ze prachtige vloerkleedjes.

Andere kinderen leren van haar punniken en ook daarmee zijn prachtige kleden te maken.

Als alles klaar is worden de kleden eerst tentoongesteld in het centrum voor ouderen; samen met de handwerk- producten die daar gemaakt zijn.

Voordeel	Nadeel
Er wordt toegewerkt naar concreet eindproduct. Dat stimuleert zowel kinderen als de ouderen. Dit kan leiden tot een echte 'topper'. De oudere gast komt niet omdat hij of zij oud is, maar om een stukje deskundigheid te delen. Dit vergroot het zelfrespect van de oudere bezoeker en het respect van de kinderen voor hem of haar. Kinderen komen op een heel natuurlijke manier met oudere mensen in contact. Vanwege het product dat gemaakt wordt, zal het nodig zijn dat de oudere gast meer keren achter elkaar komt. Dit geeft meer kans op een goed contact tussen de kinderen en oudere.	Het vraagt enige vaardigheid van de ouderen om kinderen zelf te laten werken en hen niet het werk uit handen te nemen ten gunste van het eindresultaat.

B Service van kinderen aan ouderen

B1 Optredens voor ouderen

Een school die zich bewust is van de waarde van intergenerationele contacten zal bij allerlei optredens, tentoonstellingen ed waarbij gasten (ouders) uitgenodigd worden, ook denken aan de ouderen.

De ouderen zullen echter pas komen wanneer er al een band met de school is!!

Die band kan ontstaan door ook speciaal voor de ouderen - bij voorkeur in hun eigen woonomgeving- optredens te verzorgen.

Voorbeelden:

- een historisch songfestival: het repertoire bestaat uit bv vaderlandse liederen en liederen van elders (bij de voorbereiding, het samenstellen en instuderen van de liederen kan een oudere als gastdocent optreden zoals onder B).
- de jaarlijkse musical wordt ook opgevoerd voor ouderen.
- met het verzorgingshuis is afgesproken dat eens in de maand een groep haar maandsluiting doet in het huis. Zo komen in de loop van het jaar alle groepen aanbod. Voor dergelijke optredens wordt natuurlijk extra goed geoefend. De kinderen hebben tevens een rol in het mede-organiseren van een goed verloop van het optreden; het maken van een programma ed.

Kinderconcert

Iedere groep treedt een keer per jaar op in het verzorgingshuis. Het wordt een heel speciale 'maandsluiting' waar extra hard op geoefend is. Ook de ouders zijn welkom tijdens dit optreden.

Voordeel	Nadeel
Voor de school kan het optreden 'buiten de deur' een echt hoogtepunt vormen. Het vraagt van de kinderen zorgvuldige voorbereiding, een goede prestatie bij het optreden en 'goed gedrag' tijdens het bezoek. Zeker wanneer dit goed afgesproken en met enige regelmaat gebeurt, zal het contact tussen school en 'ouderenhuis' steeds beter worden. Idealiter loopt het contact via een groepje kinderen dat daar een speciale taak in heeft.	Omdat bij dergelijke evenementen de kinderen niet persoonlijk in contact komen met de ouderen, kan het gevaar zijn dat de groepen vanuit hun eigen vooroordeel naar elkaar blijven kijken. Dit kan deels worden voorkomen door voor of na het optreden iets gezamenlijks te doen (iets drinken of eten), of door koppeling aan 'het te gast komen' zoals onder A.

B2 Dienstverlening door kinderen

Op regelmatige basis helpen de kinderen mee bij de activiteiten van ouderen.

Er zijn dingen die kinderen kunnen doen voor ouderen. Zijn kunnen bv boodschappen doen en zeker voor bejaarden kan dat heel plezierig zijn. Om dit vanuit school vorm te geven kan zinvol zijn, wanneer de kinderen ook een rol spelen in met name de organisatie van de serviceverlening; ze zetten als het ware een

uitzendbureau(tje) voor de zorg op. Ouderen vragen; kinderen bieden aan.

Dat kan gericht zijn op: boodschappen doen; helpen in de tuin; huishoudelijke klusjes; maar ook de krant voorlezen; de hond uitlaten. Een soort Heitje voor een Karweitje maar dan op basis van regelmaat. Ook valt te denken aan het opzetten van een 'technische dienst'(bv voor het instellen van tv kanalen; een lamp vervangen ed)

Vanuit hetzelfde idee kan vanuit de school een 'knoppen cursus voor ouderen' of een computercursus voor ouderen worden opgezet.

Voordeel	Nadeel
Kinderen leren zich in te zetten voor een ander. De continuïteit vraagt om een zekere mate van doorzetting. De school krijgt een duidelijke plaats in de wijk. Kinderen leren bepaalde ouderen goed kennen en omgekeerd.	Er is een zekere mate van vertrouwen nodig voordat ouderen hun 'wensen' zullen neerleggen bij de school. Bemiddeling van een 'ouderenwerker' lijkt daarbij nodig.

De school moet vooraf een beslissing nemen over 'betalingen' en bestedingen van eventuele betalingen (voor de individuele kinderen of voor een gezamenlijk doel).

C Samenwerken aan een gezamenlijk product

Voorbeelden:

- De kinderen maken een cd met verhalen die verteld worden door kinderen en door ouderen. Samen hebben ze een thema voor de cd afgesproken. Hetzelfde kan met een cd met liederen of andere muziek.
- De kinderen en de ouderen schrijven verhalen en bundelen die in een boek.
- De kinderen maken foto's van de ouderen; de ouderen van de kinderen. Bij die foto's komen korte verhaaltjes, anekdotes en die worden mooi voorzien van een frame opgehangen. Eerst in het huis van de ouderen; daarna in de school.

Dergelijke activiteiten vragen om een zorgvuldige continuering van contacten.

Voordeel	Nadeel
Er wordt toegewerkt naar een echt eindproduct, een hoogtepunt voor alle betrokkenen. Door het regelmatige en in kleine groepen met elkaar samenwerken van een (of enkele)ouderen met enkelen kinderen, krijgt een goed contact en een goede onderlinge verstandhouding optimale kansen.	Het zal voor de school lastig zijn om een dergelijke samenwerking te starten. Hulp van 'een ouderenwerker' die zich m.n. richt op het begeleiden van de ouderen in dit traject, zal nodig.

Literatuur

Schoolprofilering... de bedoeling moet blijken uit wat we doen

Marianne Schuurmans, Piet Conijn

Uitg De Akelei, Assendelft

Een gast in de klas

Marianne schuurmans

Uitg De Akelei, Assendelft

Schema 1

Leerlandschappen die zorgen voor onvergetelijk onderwijs voor kinderen door de sterke mate van betrokkenheid.

Werkverbanden	Voorbeelden
A1 Ouderen als <i>ervarings-deskundigen</i> ouderen worden uitgenodigd te vertellen over hun leven toen zij jong waren • dit kan - n.a.v. een thema - over van alles zijn: schoolgaan; speelgoed; werk; gezondheidszorg; oorlogservaringen A2 <i>Culturele overdracht via ouderen</i> ouderen leren kinderen vaardigheden die dreigen ‘uit te sterven’: • samen jam maken • samen een brood bakken • weven, oude (volks)dansen, liederen • ouderen als wekelijkse schaakmeesters B1 <i>Eenmalige activiteiten voor ouderen</i> de school organiseert een speciale activiteit waar ouderen bij betrokken worden: • ouderen worden uitgenodigd bij de kerstviering; een musical uitvoering • kinderen verzorgen een gezellige middag voor ouderen, bv met spelletjes en lekkere hapjes • kinderen lopen een lampionnen optocht voor St. Maarten B2 <i>Dienstverlening door kinderen</i> op regelmatige basis helpen de kinderen mee bij activiteiten van ouderen • de kinderen hebben een uitzendbureau voor klusjes en boodschappen • de kinderen geven een ICT/knoppen cursus aan ouderen die ook wel eens achter de computer willen C <i>Gezamenlijke activiteiten</i> Kinderen en ouderen werken samen aan een gemeenschappelijk product: • Een cd met verhalen verteld door kinderen en ouderen • Een boek met verhalen over (bv ‘op school’) vroeger en nu. • Een fototentoonstelling over jonge en oude buurtbewoners in de school, het buurthuis, het huis voor ouderen.	het uitnodigen van gasten in de klas het brengen van bezoeken aan bedrijven en instellingen het uitzetten van tochten een historische tocht een kerkentocht een meerdaagse wandeltocht een bomentocht imaginaire tochten het opzetten van een leerling-onderneming een fotostudio met decors en kostuums een wereldwinkel een agrowinkel een viskwekerij een bakkerij een kaasmakerij een kaarsenmakerij een CD productiebedrijf een uitgeverij een schoonmaakteam een reparatieteam een boodschappendienst een helpdesk optredens een koor een toneelgezelschap een poppenkastgroep een kerstviering een muziekfestival onderzoek vegetatie-onderzoek wateronderzoek grondonderzoek onderzoek binnen een optisch laboratorium, testlaboratorium onderzoek aan het eigen lichaam wedstrijden een sportwedstrijd een schaaktoernooi een kalligrafeerwedstrijd

	de inrichting van een aquarium een 'kleine-beestjes-dierentuin' een kunstgalerie in een restaurant een 'klassetuin' een fotogalerie in de school een expositie van werk met bouwplaten de adoptie van een monument een park berm van een sloot natuurgebied bijzondere personen in de buurt (of ver weg)

Schema 2

Op bezoek in een zorgcentrum

De uitdaging

We gaan op bezoek. De leerlingen zijn nadrukkelijk betrokken bij de voorbereiding en uitvoering. Het wordt hun bezoek. .

Introductie

Natuurlijk is er altijd een aanleiding: een thema uit de methode, een gebeurtenis in school, een actualiteit, een bijzondere ervaring van een leerling of een les die vragen oproept. Meestal zal het de leerkracht zijn die de leerlingen nieuwsgierig maakt. 'Zouden we er niet meer over te weten kunnen komen - zouden we er niet eens zelf kunnen gaan kijken?'

de verhaallijn	de sleutelvragen	activiteiten van leerlingen en leerkrachten	organisatie
1. De voorbereiding om er heen te gaan (de afspraak)	• Waarom willen we op bezoek? • Waar willen we heen? • Wie maakt de afspraak? • Op welke wijze wordt het bezoek afgesproken? • Welke informatie vragen we vooraf? • Welke informatie geven we (over ons zelf / thema) vooraf? • Wat mag het kosten?	Leerlingen en leerkracht zijn in gesprek en nemen beslissingen. Degene die de afspraak gaat maken (tel. of schriftelijk) noteert zorgvuldig alles wat nodig is om de afspraak te kunnen maken.	Klassengesprek
2. De voorbereiding van de reis	• Waar ligt de te bezoeken instelling? • Kunnen we met het openbaar vervoer / fiets / auto's? • Kunnen we ouders vragen ons te vervoeren / begeleiden? • Hoe vragen we ouders? • Wie doet dat?	Leerlingen zoeken met behulp van kaart, openbaar vervoer gegevens naar antwoorden. Leerlingen (samen met de leerkracht) stellen een verzoekbrief op.	Groepswerk en klassikale bespreking

3. De inhoudelijke voorbereiding van het bezoek	• Hoe kunnen we ons voorbereiden? • Wat weten we al? • Welke informatie bestuderen we vooraf? • Wat willen we ter plekke vooral zien / te weten komen? • Welke vragen willen we stellen? • Wie maakt verslag, foto's e.d.? • Welke gedragsregels spreken we af?	Brainstorm door leerlingen en leerkracht. Studielessen (met materiaal van de te bezoeken instantie) of informatie-les door de leerkracht. Er worden afspraken gemaakt over de verslaglegging. Het formuleren van de vragen vraagt zorgvuldige aandacht.	In groepjes gevolgd door klassikale bespreking. Klassikale les. Voorbereiden interview
4. Het bezoek	• Bekend	Volgens afspraak	Volgens afspraak
5. Na het bezoek	• Hoe verliep ons bezoek? • Wat willen we volgende keer beter doen? • Laten we nog wat van ons horen? • Wie doen dat? • Wat doen we met de verkregen kennis? • Met wie delen we die en hoe?	Reflectie en evaluatie. Er wordt evt. een afspraken lijstje gemaakt voor een volgend bezoek. Er wordt b.v. een 'bezoekboek' gemaakt of een tentoonstelling, een pagina op de website, ...	Klassengesprek